

Σύγχρονη Εκπαίδευση

και η
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ
Σύγχρονη Εκπαίδευση

Αξιολόγηση και Επιμόρφωση Εκπ-κών:
Γραφειοκρατικός μηχανισμός προσαρμογής

* *

Διάλογος για την Παιδεία και την Εκπαίδευση

Για την Παγκοσμιοποίηση* * — Παλιννοστούντες και
αλλοδαποί μαθητές — Γλωσσικά μαθήματα στο Δ.Σ.

Καταγραφή μηνυμάτων στα σχολικά θρανία - Μαθηματικά
Οικογένεια - Γνωστική Ψυχολογία - Ειδική Αγωγή - Η/Υ

**Επιστημονικός διάλογος,
Σχολικά βιβλία και Θεσμοί**

Διδακτική της Ιστορίας - Συγκριτική εκπαίδευση
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση - Μια "ανάγνωση"... - Σχόλια

ΕΠΙ - ΚΟΙΝΩΝΙΟ - ΛΟΓΙΚΑ
Έρευνες Σχολικής Αποτελεσματικότητας

Τι είναι το θρανίο; “Ανοιχτό βιβλίο”

Καταγραφή των γραπτών μηνυμάτων των μαθητών στα θρανία τους

Α. ΚΥΡΙΑΔΗΣ, Κ. ΝΤΙΝΑΣ, Β. ΓΚΟΛΙΑ-ΛΑΤΙΝΗ, Ν. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ*

1. Εισαγωγή

Και τι δεν έχουμε γράψει πάνω στα θρανία μας όταν ήμασταν μαθητές: από σκονάκια και ραβασάκια μέχρι αθλητικά και πολιτικά συνθήματα, αγαπημένους τραγουδιστές και συγκροτήματα και ό,τι άλλο νομίζαμε ότι έπρεπε να αποτυπωθεί πάνω στο μικρό χώρο που μας αναλογούσε στη σχολική τάξη και που τον θεωρούσαμε κομμάτι της ζωής μας.

Είχαν αξία όλα αυτά που γράφαμε ή δεν ήταν τίποτε άλλο από μια αντίδραση στο σχολικό κατεστημένο που αντιπροσώπευε ο στενός χώρος του θρανίου και τον οποίο έπρεπε οπωσδήποτε να φθείρουμε ή όπου εν πάση περιπτώσει έπρεπε να αφήσουμε τη σφραγίδα μας;

Τι νόημα είχε τελικά αυτός ο ακήρυχτος πόλεμος ενάντια στο σχολικό θρανίο; Ήταν το αποκορύφωμα μιας αντίδρασης στο καταπιεστικό σχολείο;

Ήταν μια προσπάθεια δήλωσης της συμβολικής ιδιοκτησίας μας στο θρανίο;

Ήταν μια μόδα που έπρεπε να την ακολουθήσουμε ή ήταν απλώς μια προσπάθεια “να σκοτώσουμε” τον βαρετό σχολικό μας χρόνο;

Όλα τα παραπάνω μοιάζουν με ερωτήματα που δύσκολα μπορούμε, ακόμα και σήμερα, να απαντήσουμε. Ίσως να μην μπορούν να τα απαντήσουν ούτε και οι σημερινοί «συγγραφείς» και διακοσμητές των θρανίων· δεν παύουν όμως να αποτελούν κεντρικά ερωτήματα στην προσπάθεια ανάγνωσης, κατανόησης και ανάλυσης της συμπεριφοράς των μαθητών και του τρόπου που σκέπτονται. Και μια τέτοια προσπάθεια έχει να προσφέρει πολλά στις επιστήμες της Αγωγής, με δεδομένο ότι η μελέτη των παραμέτρων της εκπαιδευτικής πράξης και του σχολικού κλίμα-

τος περνάει μέσα από την κατανόηση του τρόπου σκέψης και της συμπεριφοράς των μαθητών.

Εξάλλου τα γραπτά των μαθητών πάνω στα θρανία τους αποτελούν ίσως την πιο πηγαία έκφραση των συναισθημάτων και της κουλτούρας τους και, αν θέλουμε να επιχειρήσουμε την προσέγγιση και κατανόηση των μαθητών μας, ακόμα και στα ζητήματα που ξεπερνούν τη δική μας λογική, θα πρέπει να ξεκινήσουμε από μη τυποποιημένες μορφές επικοινωνίας, ακόμα και η κρυφώς όταν αυτές μπορούν να χαρακτηριστούν παραβατικές. Αυτή είναι άλλωστε μια από τις ελάχιστες πηγαίες μορφές έκφρασης των μαθητών στο σχολικό περιβάλλον, όπου τις περισσότερες φορές μιλούν και συμπεριφέρονται με βάση τις επιταγές της πειθαρχίας και της τυπικής σχολικής συμπεριφοράς.

Άρα μια προσπάθεια κατανόησης της κουλτούρας τους και της συμπεριφοράς τους θα πρέπει να αναζητήσει μορφές ελεύθερης έκφρασης και εκτόνωσης. Τα μαθητικά γραπτά πάνω στα θρανία μπορούν να αποτελέσουν ένα θαυμάσιο πλαίσιο τέτοιας ανάγνωσης.

Παρά το γεγονός ότι οι λόγοι που οδηγούν τους μαθητές να “διακοσμήσουν” τα θρανία τους

* Ο Λογύσης Κυριάδης είναι Λέκτορας της Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης του Π.Τ.Ν. Φλώρινας στο Α.Π.Θ. Έχει δημοσιεύσει βιβλία και άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά. Ο Κων-νος Ντίνας είναι Δρ. Γλωσσολογίας, Επ. Καθηγητής του Π.Τ.Ν. Φλώρινας στο ΑΠΘ. Συμμετέχει σε σεμινάρια και συνέδρια και επιστημονικές εργασίες του έχουν δημοσιευθεί σε περιοδικά. Η Βούλα Γκόλια - Λατινή είναι μεταπτυχιακή φοιτήτρια, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ. Η Νεκταρία Δασκαλάκη είναι μεταπτυχιακή φοιτήτρια, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ.

δεν έχουν ακόμα ερευνηθεί, εμείς ξεκινάμε την προεπιπέδωσή μας στο τομέα αυτό της σχολικής ζωής από την καταγραφή και την ανάλυση του τι γράφουν οι μαθητές στα θρανία τους. Και επιλέξαμε αυτό το σημείο εκκίνησης για τον αιτιολογημένο λόγο ότι η προκαταρκτική καταγραφή, που παρουσιάζεται σ' αυτή την εργασία, μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο ερευνητικό δεδομένο, το οποίο θα είναι σε θέση να διαμορφώσει τόσο το ερευνητικό εργαλείο που θα χρησιμοποιήσουμε αργότερα κατά τη μελέτη των λόγων που οδηγούν τους μαθητές στο να γράφουν στα θρανία τους όσο και το πλαίσιο ανάλυσης των επόμενων ευρημάτων μας. Για να γίνουμε πιο σαφείς, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το εξής παράδειγμα: Η έρευνα έδειξε ότι το 8.9% των γραπτών μηνυμάτων στα θρανία αναφέρονταν σε αθλητικά θέματα. Άρα ένα βασικό επόμενο ερώτημα θα πρέπει να σχετίζεται με την «αθλητική κουλτούρα»¹ κ.ο.κ.

2. Η μαθητική υποκουλτούρα ως πλαίσιο ανάλυσης των γραπτών των μαθητών πάνω στα θρανία

Η ανάπτυξη μιας ξεχωριστής μαθητικής υποκουλτούρας στα πλαίσια του σχολικού οργανισμού, η οποία είναι δυνατό να αντιδιαστέλλεται στα δεδομένα και τα ζητούμενα της οργάνωσης των εκπαιδευτικών μηχανισμών και της σχολικής τάξης, είναι δυνατό να αποτελεί πηγή εκδήλωσης προβλημάτων πειθαρχίας. Τα προβλήματα αυτά μπορεί να προέρχονται από τη σύγκρουση συγκεκριμένων στάσεων και συμπεριφορών των μαθητών με τις αξίες και τις μορφές συμπεριφοράς, τις οποίες προάγει το σχολείο. Οι μαθητές συγκροτούν μια κοινωνική κατηγορία, η οποία έχει ένα σύνολο χαρακτηριστικών, κωδίκων επικοινωνίας και μέσων δράσης και είναι φορέας κάποιων ιδεολογικών σχηματισμών και αξιακών συστημάτων. Αποτελούν, με άλλα λόγια, ένα κοινωνικό υποσύστημα, το οποίο «σπάει» τη συνέχεια των αξιών και των ιδεολογημάτων του κοινωνικού όλου.

Η συγκρότηση υποομάδων μαθητών στο σχολικό χώρο ή στο μικρόκοσμο της σχολι-

κής τάξης αποτελεί κατά κανόνα τη βασική πηγή ανάπτυξης στάσεων, αρχών και αντιλήψεων που δε σχετίζονται με την ακαδημαϊκή αποστολή των μαθητών αλλά περιτρέφονται γύρω από άλλες σφαιρικές ενδιαφερόντων. Αυτές οι υποομάδες δημιουργούν συνήθως μια παραπληρωματική κουλτούρα, η οποία χαρακτηρίζεται ως **υποκουλτούρα**. Αυτή η υποκουλτούρα, λόγω της απόκλισής της από τα σχολικά - ακαδημαϊκά δεδομένα και πρότυπα, αποτελεί συχνά εστία αμφισβήτησεων του σχολικού κλίματος και πηγή δημιουργίας προβλημάτων ως προς την ομαλή διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Σύμφωνα με τον D. Lasswell η μελέτη της υποκουλτούρας είναι ένας ενδιαφέρων τρόπος να προσεγγίσει και να κατανοήσει κανείς την κοινωνική ζωή, πολύ περισσότερο τη σχολική. «Κάθε κοινωνική ομάδα διαθέτει τη δική της κουλτούρα, η οποία σχετίζεται με τις κουλτούρες των άλλων ομάδων, με τις οποίες αλληλεπιδρά. Κάθε υποκουλτούρα δεν είναι μια μινιατούρα ή ένα τμήμα της συνολικής κοινωνικής κουλτούρας, αλλά ένα δεμένο σύστημα από στάσεις, αξίες, γνώσεις και μορφές αλληλεπίδρασης με το φυσικό και το κοινωνικό περιβάλλον. Η υποκουλτούρα από μόνη της δεν είναι μικρότερη από την ευρύτερη κοινωνική κουλτούρα: απλώς η κοινωνική ομάδα - φορέας της είναι μικρότερη από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο».²

Με τον όρο **υποκουλτούρα** εννοούμε την κουλτούρα οποιασδήποτε ομάδας ή συλλογικού μορφώματος, το οποίο, ενώ αποδέχεται την πολιτισμική πραγματικότητα του κοινωνικού συστήματος στο οποίο είναι ενταγμένο και υιοθετεί σημαντικά στοιχεία από το κυρίαρχο σύστημα αξιών, διαφορο-

1. Χρησιμοποιούμε τον όρο, όπως χρησιμοποιήθηκε από τον Σ. Ριζάκο (Ριζάκος Σ. (1996). Η αθλητική κουλτούρα και οι ομαδοποιήσεις των μελών της στη Δυτική Αττική. Στο: Ασρινάκης Α. & Στυλιανούδη Α. (Επιμ). *Χέβυ μέταλ, ροκμπίτλι και φανατικοί οπαδοί. Νεανικοί πολιτισμοί και υποπολιτισμοί στη Δυτική Αττική*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

2. Lasswell T. (1965). *Class and Stratum*. Boston: Houghton Mifflin.

ποιείται σε ποικίλο βαθμό έντασης και έκτασης ως προς ορισμένες άλλες κοινωνικές αξίες, κοινωνικά νοήματα και εθιμικούς τρόπους ζωής.³ Κατά μία έννοια οι υποκοουλτούρες αποτελούν ομοιογενή πολιτισμικά υποσύνολα, τα οποία διακρίνονται με βάση συγκεκριμένες κοινωνικές αξίες, μορφές συμπεριφοράς και αισθητικές ή με βάση την υπαγωγή τους σε σχετικώς οριοθετημένα συμβολικά συστήματα.⁴

Με άλλα λόγια, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οι υποκοουλτούρες, ως συμβολικά συστήματα, συνδυάζουν δύο όψεις: μια νοηματική και μια σημασιολογική.⁵

Η νοηματική όψη σχετίζεται με τις στάσεις και τις αντιλήψεις των κοινωνικών υποκειμένων και τη σύνδεσή τους με το κοινωνικό γίγνεσθαι, ενώ η σημασιολογική όψη σχετίζεται με τις επιπτώσεις της υποκοουλτούρας στην κοινωνική καθημερινότητα και με την υποκειμενική αναπροσαρμογή των αρχικών στάσεων και αντιλήψεων με βάση μια διαδικασία ανατροφοδότησης από το ευρύτερο κοινωνικό σύστημα.

Η μελέτη των διαφόρων μορφών υποκοουλτούρας περιορίζεται πολλές φορές στην περιγραφή κάποιων βασικών στοιχείων των κοινωνικών ομάδων τις οποίες χαρακτηρίζουν. Και όντως αυτό είναι το βασικό βήμα για τη μελέτη μιας υποκοουλτούρας. Είναι πολύ χρήσιμο να προσδιορίσουμε τους κανόνες, τα ήθη, την ψυχολογία και τις μορφές κοινωνικής δράσης των μελών αυτών των ομάδων, αλλά χρειάζεται να προσπαθήσουμε να ερμηνεύσουμε και το συγκεκριμένο φαινόμενο. Για παράδειγμα, ο D. Arnold προτείνει ένα μοντέλο ανάλυσης της υποκοουλτούρας, το οποίο ονομάζει «δομικό-αλληλεπιδραστικό μοντέλο» και το περιγράφει ως εξής: «Χρησιμοποιώντας το συγκεκριμένο μοντέλο θα πρέπει να προσεγγίσουμε την υποκοουλτούρα ως ένα σύστημα νοημών και όχι ως μια ομάδα ίδιων και απαράλλαχτων ατόμων. Το μοντέλο μελετά τους τρόπους με τους οποίους τα άτομα εμπλέκονται στο συγκεκριμένο κοινωνικό φαινόμενο και τους τρόπους με τους οποίους αυτό παράγεται και αναπαρά-

γεται».⁶ Το μοντέλο του D. Arnold περιλαμβάνει τέσσερα στοιχεία:⁷

- 1. Δομική θέση.** Αναφέρεται στον προσδιορισμό και την περιγραφή του πληθυσμού που επιθυμούμε να μελετήσουμε.
- 2. Διαφορική αλληλεπίδραση.** Αναφέρεται στην περιγραφή των μορφών αλληλεπίδρασης που παρουσιάζονται τόσο εσωτερικά στο συγκεκριμένο πληθυσμό όσο και των μορφών αλληλεπίδρασης με άλλες κοινωνικές ομάδες.
- 3. Υποκοουλτούρα της ομάδας.** Αναφέρεται στον προσδιορισμό και στην περιγραφή των στοιχείων και των ιδιαίτερων γνωρισμάτων που συνιστούν τη συγκεκριμένη υποκοουλτούρα.
- 4. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των μελών της ομάδας.** Αναφέρεται σε στάσεις, πεποιθήσεις και μορφές συμπεριφοράς των μελών της ομάδας που διαφέρουν από τις γενικές αποδεκτές αξίες, στάσεις και συμπεριφορές της υποκοουλτούρας που χαρακτηρίζει την ομάδα.

Η μαθητική υποκοουλτούρα ως έννοια, αλλά κυρίως ως πεδίο έρευνας, έτυχε ιδιαίτερης εμβάθυνσης από τον C. W. Gordon, ο οποίος μελέτησε το κοινωνικό κλίμα ενός συγκεκριμένου Λυκείου (Wabash High School).⁸ Επόμενη έρευνα του J. Coleman

-
3. Τάτσης Ν. (1991). *Κοινωνιολογία. Κοινωνική οργάνωση και πολιτισμικές διεργασίες*. Τόμος Β', Αθήνα: Οδυσσεύς και Δεμερτζής Ν. (1984). Στοιχεία για μια κουλτούρα αμφισβήτησης των νέων στα σχολεία, *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τ. 16, σσ. 30-40.
 4. Βλέπε σχετικά Alexander J. & Seidman S. (1990). *Culture and Society*. Cambridge: Cambridge University Press. Geertz C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
 5. Brake M. (1984). *Comparative Young Culture*. London: Routledge & Kegan Paul. Wuthnow R. (1987). *Meaning and Moral Order. Explorations in Cultural Analysis*. Berkeley: University of California Press. Στο: Αστυνιάκης Α. & Στυλιανούδη Α. (Επιμ.). *ό.π.*, σ. 27.
 6. Arnold D. (1970). *The Sociology of Subcultures*. Berkeley: The Glendessary Press.
 7. Arnold D. (1970). *ό.π.*, σσ. 114 - 115.
 8. Gordon C.W. (1957). *The Social System of the High School*. Glencoe: Free Press.

επιβεβαίωσε τα πορίσματα του C.W. Gordon σχετικά με τους παράγοντες προσδιορισμού του κοινωνικού status στο σχολικό σύστημα.⁹ Οι έρευνες των Gordon και Coleman ανέδειξαν τις ακαδημαϊκές και αθλητικές επιδόσεις ως πρωταρχικούς παράγοντες δημιουργίας ενδοσχολικής κοινωνικής καταξίωσης. Ωστόσο, επόμενες έρευνες έδειξαν ότι οι μαθητές ενσωματώνονται στην ομάδα των συνομηλίκων και νοηματοδοτούν επικοινωνιακά και αξιακά πρότυπα, τα οποία διαφέρουν λίγο ή πολύ από αυτά που προτάσσει το σχολικό ή το ευρύτερο κοινωνικό σύστημα, και διαμορφώνουν με αυτό τον τρόπο τη «μαθητική - εφηβική» τους ταυτότητα. Τα δεδομένα αυτά οδήγησαν τους R. Lambert, R. Bullock & S. Millham να μιλήσουν για το «*άτυπο σχολικό κοινωνικό σύστημα*».¹⁰

Τελικά, το γράψιμο πάνω στα θρανία αποτελεί την *επικοινωνιακή έκφραση* των νοηματικών συμβόλων της μαθητικής υποκουλτούρας, μια μορφή *αντίδρασης* στο σχολικό κατεστημένο με το συμβολικό «βρόμισμα» της σχολαστικής καθαριότητάς του, μια *μορφή ανταλλαγής κωδίκων και συμβόλων* με ταυτόχρονη υποδήλωση στοιχείων κοινωνικής ταυτότητας ή απλά μια *μορφή παραβατικής συμπεριφοράς*, την οποία δείχνει να ανέχεται το σχολείο;

Ερωτήματα δύσκολα, τα οποία μπορούν να τα απαντήσουν μόνο οι μαθητές σ' ένα πεδίο έρευνας με πολλές διαστάσεις. Ωστόσο, η γραπτή αυτή έκφραση της μαθητικής υποκουλτούρας, μπορεί να στοιχειοθετήσει ένα πλέγμα κοινωνικών συμβολισμών, νοηματοδοτήσεων και επικοινωνιακών πρακτικών, το οποίο να χαρακτηρίζει λίγο ή πολύ τον τρόπο που σκέφτονται και δρουν οι μαθητές.

3. Μαθητική ταυτότητα και υποκουλτούρα

Ένα νοηματικό σύστημα σαν αυτό που καταγράφεται πάνω στα θρανία των μαθητών παραπέμπει σ' ένα πλέγμα νοηματικών δομών, το οποίο συνδέεται άμεσα με μια

κουλτούρα. Η κουλτούρα αυτή περιλαμβάνει ένα σύστημα συμβόλων ή υποδηλώνεται από αυτό. Τα σύμβολα αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε διάφορες εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής¹¹ και τις περισσότερες φορές λειτουργούν ως στοιχεία - δηλώσεις ταυτότητας και χρησιμεύουν στην επικοινωνία μεταξύ ατόμων - φορέων της ίδιας κουλτούρας.

Με βάση τα παραπάνω, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οι γραπτές εκφράσεις των μαθητών πάνω στα θρανία τους δεν αποτελούν τίποτε άλλο παρά μια μορφή επικοινωνίας μέσω κοινά αναγνωρισμένων συμβόλων και την υποδήλωση συγκεκριμένων στοιχείων πολιτισμικής ταυτότητας. Για παράδειγμα, ο μαθητής που γράφει πάνω στο θρανίο του το όνομα του συγκροτήματος των Iron Maiden προφανώς δηλώνει μια διαφορετική ταυτότητα από αυτή του μαθητή που γράφει στο θρανίο του το όνομα της Άννας Βίση. Ωστόσο, ακόμα και η απλή αναγραφή κάποιου ονόματος καλλιτέχνη, «χεβυμεταλά», «σκυλά», «ροκά», «καρεκλά» ή «ποιοτικού», αποτελεί από μόνη της μια μορφή επικοινωνίας και δήλωση της ταυτότητας του μαθητή, που θέλει να αφήσει τη «σφραγίδα» του πάνω στο θρανίο.

Η χρήση λεκτικών ή εννοιολογικών συμβολισμών μπορεί να ιδωθεί με δύο τρόπους: είτε ως μια επικοινωνιακή πρακτική είτε ως μια προσπάθεια ανακοίνωσης - δήλωσης συγκεκριμένων στοιχείων της ταυτότητας του μαθητή. Και δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο μαθητής εκτός της μαθητικής υποκουλτούρας είναι φορέας και της νεανικής κουλτούρας, δηλαδή μιας κουλτούρας η οποία χαρακτηρίζει την ηλικία του. Κι αυτή με τη σειρά της χαρακτηρίζεται από επιρροές που προέρχονται από την

9. Coleman J. (1961). *The Adolescent Society*. Glencoe: Free Press.

10. Lambert R., Bullock R. & Millham S. (1973). *The Informal Social System*. In: Brown R. (Ed). *Knowledge, Education and Cultural Change*. London: Tavistock.

11. Wuthnow R. (1987). *ό.π.*

οικογένεια (πολιτισμική ταυτότητα¹², ταξική ταυτότητα¹³), από τα Μ.Μ.Ε., από τις ομάδες των συνομηλίκων κ.λπ. Όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα ο μαθητής να ενσωματώνει στην ταυτότητά του ποικίλα πολιτισμικά (και ταξικά) στοιχεία, τα οποία επιθυμεί ή δεν επιθυμεί να ανακοινώνει. Κατ' αυτό τον τρόπο δημιουργούνται διάφορες παραλλαγές της νεανικής ταυτότητας, οι οποίες χαρακτηρίζονται από τις πολιτισμικές επιρροές των νέων και διακρίνονται νοηματικά, γλωσσικά ή και ενδυματολογικά μεταξύ τους.¹⁴

Πολύ σωστά, η Η. Καρατζά, επισημαίνει το γεγονός ότι η σχολική υποκοιλτούρα, αν και επηρεάζεται σημαντικά από την κυρίαρχη νεανική και τη γονεϊκή, δε θα πρέπει να θεωρείται ως ένα προϊόν μιας μηχανιστικής μεταβίβασης, αλλά αντίθετως είναι αποτέλεσμα μιας διαφορετικής δημοκρατικής διαδικασίας διαφορικής προσοικειώσης και επιλεκτικής αξιοποίησης και ανάπτυξης του πολιτισμικού υλικού, τόσο της γονεϊκής όσο και της κυρίαρχης νεανικής κουλτούρας.¹⁵ Σχετικές έρευνες του Α. Stinchcombe¹⁶ και του D. Hargreaves¹⁷ έδειξαν ότι οι διάφοροι συμβολισμοί οι οποίοι ενσωματώνονται στην ταυτότητα των μαθητών σχετίζονται με την ακαδημαϊκή τους επίδοση. Έτσι, εμφανίζονται δύο βασικές, αντίθετες μεταξύ τους, ταυτότητες - κουλτούρες (συστήματα αξιών): το «ακαδημαϊκό» και το «παραπαιωματοειδές» (delinquentscent) σύμφωνα με την τυπολογία του D. Hargreaves.¹⁸ Οι δύο αυτές ταυτότητες ενσωματώνουν ποικίλους συμβολισμούς, οι οποίοι μπορεί να είναι γλωσσικοί, ενδυματολογικοί (στιλιστικοί) ή συμπεριφορές, και οι οποίοι επιδεικνύονται σε κάθε περίπτωση, όταν απαιτείται ή ακόμα και όταν δεν απαιτείται η δήλωση της ταυτότητας.

Αν δεχτούμε λοιπόν ότι τα γραπτά των μαθητών πάνω στα θρανία αποτελούν επικοινωνιακά εγχειρήματα ή δηλώσεις ταυτότητας, δε μένει παρά να καταγράψουμε και να αναγνωρίσουμε τα στοιχεία αυτά που χρησιμοποιούν ως επικοινωνιακούς κώδικες και ως κώδικες αναγνώρισης μεταξύ

τους. Και ακόμα περισσότερο να αναγνωρίσουμε τα «ηρωικά πρότυπα» που επιλέγουν οι μαθητές και που χαρακτηρίζουν με τη φήμη τους κάποια στοιχεία από τον τρόπο που σκέφτονται ή αλληλεπιδρούν.¹⁹ να ξεχωρίσουμε τους ολυμπιακούς από τους παναθηναϊκούς, τους χεβμεταλάδες από τους σκυλάδες, τους ερωτευμένους από τους ανέραστους· να ανακαλύψουμε τις διάφορες συναισθηματικές επιλογές τους και να δούμε ποιες από αυτές ενσωματώνονται στην ταυτότητά τους. Πολύ σωστά εξάλλου αναφέρει ο D. Cuche ότι, για να ορίσουμε την ταυτότητα μιας ομάδας, αυτό που μας ενδιαφέρει δεν είναι η καταγραφή του συνόλου των διακριτών πολιτισμικών γνωρισμάτων της, αλλά ανάμεσα σε αυτά τα χαρακτηριστικά ο εντοπισμός εκείνων που χρησιμοποιούνται από τα μέλη της ομάδας για να δηλώνουν και να διατηρούν μια πολιτισμική διάκριση.²⁰

Ο F. Barth σημειώνει χαρακτηριστικά: «Στη διαδικασία ταυτοποίησης αυτό που προέχει

12. Aggleton P (1987). *Rebels Without a Cause?: Middle Class Youth and the Transition from School to Work*. London: Falmer Press. Brown P. (1987). *Schooling Ordinary Kids*. London: Tavistock.

13. Mungham G. & Pearson G. (Eds) (1976). *Working Class Youth Culture*. London: Routledge & Kegan Paul. Robins D. & Cohen P. (1978). *Knuckle Sandwich: Growing Up in the Working - Class City*. Harmondsworth: Penguin Books. Corrigan P. (1979). *Schooling the Smash Street Kids*. Houndmills: McMillan.

14. Willis P. (1977). *Learning to Labour*. Aldershot: Gower.

15. Καρατζά Η. (1996). Οι νεανικοί υποπολιτισμικοί σχηματισμοί χέβυ μέταλ στο θεσμικό πλαίσιο του σχολείου. Στο: Ασρινάκης Α. & Στυλιανούδη Α. (Επιμ.). ό.π., σ. 195.

16. Stinchcombe A. (1964). *Rebellion in the High School*. Chicago: Quadrangle Books.

17. Hargreaves D. (1967). *Social Relations in a Secondary School*. London: Routledge & Kegan Paul.

18. Hargreaves D. (1967). ό.π., σ. 67.

19. Παλασιόπου Μ. & Μεταλλίδου Γ. (2000). Η εκτίμηση ηρωικών χαρακτηριστικών γνωστών προσώπων από άτομα ηλικίας 11-20 ετών. Ανακ. στο Θ' Πανελ. Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος, Βόλος.

20. Cuche D. (2001). *Η έννοια της κουλτούρας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γ. Δαυδανός, σ. 151.

είναι ακριβώς η βούληση να οριστεί το όριο ανάμεσα στο 'αυτοί' και στο 'εμείς', δηλαδή να εδραιωθεί και να διατηρηθεί ένα είδος ορίου». ²¹ Τα όρια αυτά αναδεικνύουν τις διαφορές μεταξύ των παραγόντων που σχηματίζουν τη μαθητική υποκοινοότητα.

Η ανακάλυψη αυτών των διαδικασιών «ταυτοποίησης» και η υπαγωγή τους στο πεδίο της μαθητικής υποκοινοότητας μάς επιτρέπει να κατανοήσουμε τη συμπεριφορά των μαθητών στην τάξη και στο σχολείο, να επισημάνουμε και να χρησιμοποιήσουμε το γλωσσικό τους υλικό και να επιτύχουμε τους εκπαιδευτικούς μας στόχους μέσα από τον κόσμο των μαθητών και όχι από την απόσταση που προδιαγράφει το σχολικό σύστημα.

4. Η μεθοδολογία της έρευνας

Το υλικό που παρουσιάζουμε συλλέχθηκε από φοιτητές της Παιδαγωγικής Σχολής Φλώρινας με επιτόπιες επισκέψεις τους σε Λύκεια της χώρας, κατόπιν αδείας των Διευθυντών τους. Τα γραπτά των μαθητών στα θρανία αντιγράφτηκαν από τους φοιτητές σε ώρες που οι μαθητές απουσίαζαν από την τάξη. Κάποια από τα θρανία φωτογραφήθηκαν. Εν συνεχεία το υλικό ταξινομήθηκε σε θεματικές κατηγορίες από τρία μέλη της ομάδας ²² σύμφωνα με τις μεθοδολογικές αρχές της κλασικής θεματικής ανάλυσης και προέκυψαν συγκεκριμένες θεματικές κατηγορίες και υποκατηγορίες. ²³

6. Αποτελέσματα της έρευνας

Πίνακας 2: Ποσοστιαία κατανομή των μηνυμάτων των μαθητών κατά πόλη προέλευσης

Πόλη	Ποσοστό	%
Φλώρινα (1062)	51,3%	
Καλαμάτα (234)	11,3%	
Μυτιλήνη (73)	3,5%	
Γιαννιτσά (73)	3,5%	
Αιγάλεω (36)	1,7%	
Θεσ-νίκη (84)	4,1%	
Ύδρα (180)	8,7%	
Αμύνταιο (329)	15,9%	
Σύνολο (2071)	100,0%	

Τα γραπτά μηνύματα των μαθητών ομαδοποιήθηκαν σε 14 βιαικές θεματικές κατηγορίες, ενώ σε κάποιες από αυτές δημιουργήθηκαν υποκατηγορίες. Ο πίνακας 2 παρουσιάζει την ποσοστιαία κα-

τανομή των μηνυμάτων των μαθητών κατά πόλη προέλευσης.

Τα στοιχεία του πίνακα 2 δείχνουν ότι περισσότερα από τα μισά καταγεγραμμένα μηνύματα προέρχονται από τα δύο Λύκεια της Φλώρινας. Επίσης είναι χαρακτηριστικό ότι σε κανένα άλλο από τα Λύκεια ο αριθμός των μηνυμάτων δεν πλησιάζει αυτόν της Φλώρινας. Το γεγονός αυτό μπορεί να ερμηνευτεί με βάση την υπόθεση ότι τα θρανία των υπολοίπων Λυκείων είχαν καθαριστεί πιο πρόσφατα από αυτά της Φλώρινας. Άρα δε μπορούμε να οδηγηθούμε σε ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με τη συχνότητα γραψίματος στα θρανία κατά περιοχή.

Πίνακας 1: Πόλεις και αριθμοί Λυκείων που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα

Πόλεις Λυκείων	
Φλώρινα	2
Καλαμάτα	1
Μυτιλήνη	1
Γιαννιτσά	1
Αιγάλεω	1
Θεσ-νίκη	1
Ύδρα	1
Αμύνταιο	1
Σύνολο	9

5. Το δείγμα της έρευνας

Το υλικό της έρευνας αποτέλεσαν 2071 γραπτά μηνύματα μαθητών, τα οποία προέρχονταν από 9 Λύκεια της χώρας.

Ο πίνακας 1 παρουσιάζει τον αριθμό των Λυκείων κατά περιοχή.

21. Barth F. (1995). Les groupes ethniques et leurs frontières. In: Poutignat P. & Streiff - Fenart J. (Eds). *Théories de l'ethnicité*. Paris: PUF, σ. 209.

22. Το επίπεδο συμφωνίας ήταν αρκετά υψηλό: 95,2%

23. Ενδεικτικά Lasswell H.D. & Leltes W. (1965). *The Language of Politics: Studies in Quantitative Semantics*. New York: MIT Press. Lasswell H.D. Mermer O. & De S. Pool I. (1952). *The comparative study of symbols*. Stanford: Stanford University Press. Moscovici S. (1970). *La psychanalyse, son image et son public*. Paris: PUF. Mucchieli R. (1988). *L'analyse de contenu des documents et des communications*. Paris: Les Editions ESF. Veron E. (1981). *La construction des événements*. Paris: Les Editions de Minuit. Βλέπε σχετικά Bandin L. (1977). *L'analyse de contenu*. Paris: PUF. Grawitz M. (1981). *Methods des sciences sociales*. Paris: Dunod.

Εξάλλου, απ' ό,τι φαίνεται και από επόμενους πίνακες η περιοχή δεν επηρεάζει την κατηγοριοποίηση των μηνυμάτων.

Ο πίνακας 3 παρουσιάζει την ποσοστιαία κατανομή των γραπτών μηνυμάτων στις θεματικές κατηγορίες και τις υποκατηγορίες τους.

Πίνακας 3: Ποσοστιαία κατανομή των γραπτών μηνυμάτων των μαθητών κατά βασική θεματική κατηγορία και τις υποκατηγορίες τους

Κωδικός θεματικής κατηγορίας	Θεματική κατηγορία	Συχν. αναφορών & Ποσοστό (N) & %
1	Ημερομηνίες	(10) 0,5%
2	Ονόματα	(437) 21,1%
2.1.	Απλή αναφορά ονομάτων	(141) 6,8%
2.2.	Ονόματα με αναφορές σε ιδιαίτερα χαρακτηριστικά	(78) 3,8%
2.3.	Ονόματα τραγουδιών και συγκροτημάτων	(181) 8,7%
2.4.	Ονόματα αθλητών	(12) 0,6%
2.5.	Ονόματα μοντέλων & ηθοποιών	(19) 1,2%
2.6.	Ονόματα πολιτικών	(2) 0,1%
3	Λαχικά και Ονόματα	(191) 9,2%
3.1.	Ερωτικές σχέσεις	(128) 6,2%
3.2.	Φιλικές σχέσεις	(63) 3,0%
4	Επικοινωνία	(219) 10,6%
4.1	Ερωτική επικοινωνία	(67) 3,2%
4.2	Γενικά μηνύματα	(152) 7,3%
5	Βρισιές	(123) 5,9%
5.1.	Απλές βρισιές	(103) 5,0%
5.2.	Ροξ τηλεφωνα	(16) 0,8%
6	Σκονάκια	(84) 4,0%
7	Slogan	(59) 2,8%
7.1.	Διαφημιστικά	(12) 0,6%
7.2	Ατάκες	(47) 2,3%
8	Αθλητικά	(184) 8,9%
8.1.	Ομάδες	(159) 7,7%
8.2	Βρισιές, συνθήματα	(23) 1,1%
9	Στιχάκια	(514) 24,8%
9.1.	Στιχάκια τραγουδιών (ολόκληρα τραγούδια, τίτλοι ή κάποιοι στίχοι)	(348) 16,8%
9.2.	Επινοήσεις μαθητών	(166) 8,0%
10	Graffiti	(2) 0,1%
11	Πολιτική	(24) 1,2%
12	M.M.E.	(48) 2,3%
13	Μάρκες	17 (0,8)
14	Διάφορα	(115) 5,6%

Τα στοιχεία του πίνακα 3 δείχνουν ότι τα θέματα που συγκεντρώνουν τις περισσότερες αναφορές είναι τα στιχάκια, τα ονόματα, τα αρχικά και ονόματα, τα αθλητικά, η επικοινωνία και οι βρισιές.

7. Παρουσίαση των δεδομένων κατά θεματική κατηγορία και υποκατηγορία:

1η Θεματική κατηγορία:
1η Ημερομηνίες Εντοπίστηκαν πολύ λίγες αυτόνομα καταχωρημένες (10, 0,5%), εμφανίζονται όμως πολλές ημερομηνίες συνδυασμένες με άλλες καταχωρήσεις, όπως θα δούμε στη συνέχεια στις άλλες θεματικές κατηγορίες. Και στις λίγες όμως αυτές περιπτώσεις ο «συγγραφέας» των χρονικών «ενθυμήσεων» αισθάνεται την ανάγκη να προσθέσει και κάποια άλλα βοηθητικά συμπληρωματικά στοιχεία για τον παραλήπτη του μηνύματός του, όπως π.χ. τον τόπο με τον οποίο σχετίζεται η συγκεκριμένη ημερομηνία «27 Αυγούστου 1998 Γήπεδο Τούμπας».

2η Θεματική κατηγορία:
2η Ονόματα Η θεματική κατηγορία Ονόματα εμφάνισε πολύ μεγάλη συχνότητα (437, 21,1%), γεγονός το οποίο αποδεικνύει ότι ο άνθρωπος, άρα και οι μαθητές των Λυκείων μας, έχουν την τάση να αφήνουν το στίγμα τους από όπου κι αν περάσουν, πολύ δε περισσότερο στα αντικείμενα τα οποία θεωρούν ότι τους ανήκουν ή θα ήθελαν να είναι έτσι –εν προκειμένω τα θρανία στα οποία περνούν ένα μεγάλο μέρος της μαθητικής τους ζωής.

Στη θεματική αυτή κατηγορία διακρίναμε έξι υποκατηγορίες για καλύτερη και εποπτικότερη παρουσίαση του συγκεκριμένου θέματος.

2.1. Απλή αναφορά ονομάτων. Μια μεγάλη ομάδα ονομάτων (141, 6,8%) απλώς αναφέρονται χωρίς την προσθήκη άλλων πληροφοριών. Από μορφολογική άποψη

η υποκατηγορία αυτή εμφανίζει αξιόλογη ποικιλία. Έτσι συναντούμε το αρχικό του βαφτιστικού και πλήρες το επώνυμο «Π. ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ», πλήρες το βαφτιστικό και το αρχικό του επωνύμου «ΠΑΝΤΕΛΗΣ Α.», σκέτο το επώνυμο «ΚΟΥΛΟΥ...», μόνο αρχικά «Κ. Γ.», ομίαιδα φιλών «Θέμης Γεωρ...», Θάνος Γεωρ..., Ζήσης Κωστ...»; πλήρες ονοματεπώνυμο «Γασούλα Καρ...», ή και συντομογραφία «ΤΠΕΚ. Δ».

Στη συντριπτική τους όμως πλειοψηφία (105 περιπτώσεις) οι μαθητές επέλεξαν να δηλώσουν την παρουσία τους με την αναφορά μόνο του βαφτιστικού τους ονόματος. Η επιλογή αυτή βέβαια μπορεί να ερμηνευτεί με πολλούς τρόπους: ένας λόγος μπορεί να είναι ότι με τον τρόπο αυτό θέλουν να εξασφαλίσουν ένα είδος ανωνυμίας, λόγω της μεγάλης συχνότητας των βαφτιστικών· ένας άλλος μπορεί να είναι η δήλωση μεγάλης οικειότητας και προς το αντικείμενο που φέρει το όνομά τους και αποτελεί κατά κάποιον τρόπο ιδιοκτησία τους και προς τους παραλήπτες του μηνύματός τους. Ως προς τη χρήση του αλφαριθμητικού, αξίζει να σημειωθεί ότι τα ποσοστά μοιράζονται μεταξύ της χρήσης των κεφαλαίων και των πεζών γραμμάτων του ελληνικού αλφαριθμητικού· περιορισμένη υπήρξε η χρήση του λατινικού αλφαριθμητικού προκειμένου για τα ονόματα, πράγμα όμως το οποίο δε συμβαίνει στις υπόλοιπες θεματικές κατηγορίες και υποκατηγορίες.

2.2. Καταγράφηκε επίσης χρήση **Ονομάτων με αναφορές σε ιδιαίτερα χαρακτηριστικά** (78, 3,8%). Κάποιοι μαθητές δίπλα στο όνομά τους γράφουν κάποια στοιχεία της αγαπημένης τους ομάδας «ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΥΛ... ΠΑΝΑΘΑ 13», άλλοι δίνουν πλήρη ή όχι στοιχεία της ταχυδρομικής τους διεύθυνσης ή του σχολείου τους «Νίκος Α 5, Σταυρούπολη, Θεσσαλονίκη», «Λεων... Νίκος Β02»· άλλοι πάλι γράφουν δίπλα στο δικό τους ή και σε άλλο όνομα μια χρονολογική ενθύμηση σημαντική ή αυτών «ΚΙΚΗ Ο.Κ. 21/2/99», μια ιδιότητα ή και έναν χαρακτηρισμό «ΟΙΟΥ είναι ψώνιο + κούκλος»· κάποιοι τέλος στέλνουν ένα μήνυμα με πολλούς αποδέκτες, όπως «Με λένε Ζωή και τα κάνω όλα», «Στ... = the best and fuck the rest»

2.3. Αρχικές (181, 8,7%)—όπως άλλωστε αναμενόταν— υπήρξαν οι αναφορές **Ονομάτων τραγουδιστών και συγκροτημάτων**. Εδώ τη μερίδα του λέοντος (128) έχουν τα ξένα ή ξενόγλωσσα συγκροτήματα / τραγουδιστές με τα ελληνικά να περιορίζονται στα 51. Εντύπωση μάλιστα προκαλεί η επιλογή του λατινικού αλφαριθμητικού και για έλληνες τραγουδιστές π.χ. «Sakis Rouvas», μια επιλογή που—ίσως και ασυνείδητα— υποδηλώνει την εκτός των ελληνικών συνόρων εμβέλεια του τραγουδιστή-ήχου.

2.4. Εντυπωσιακά λίγα (12, 0,6%) είναι τα **Ονόματα αθλητών**, αν μάλιστα ληφθεί υπόψη η δυναμική παρουσία των αθλητικών θεμάτων (βλ. σχετική θεματική κατηγορία). Οι μισοί από αυτούς είναι ποδοσφαιριστές, τέσσερις αναφορές συγκεντρώνει ένας συγκεκριμένος οδηγός αυτοκινήτων πιστίας και ακολουθούν «καταϊδρωμένοι» με μία μόνο αναφορά οι μπασκεμπολίστες και οι αθλητές του στίβου. Παρά το μικρό του δείγματος, νομίζουμε ότι η προτίμηση των μαθητών μας είναι σαφής και δε χροιάζεται περαιτέρω σχολιασμό.

2.5. Οι **ηθοποιοί και τα μοντέλα** έχουν και αυτοί περιορισμένη εκπροσώπηση (19, 1,2%) στις επιλογές των μαθητών με τους ξένους εκπροσώπους να υπερτερούν και στην υποκατηγορία αυτή· είναι χαρακτηριστικό ότι προτιμούνται ηθοποιοί αστέρες του Hollywood της νεότερης γενιάς και μάλιστα των τηλεοπτικών σειρών.

2.6. Η **απαξίωση της πολιτικής** και κυρίως των πολιτικών εκμέρους των μαθητών επιβεβαιώνεται, νομίζουμε, και από τη δική μας καταγραφή, καθώς μόλις 2 αναφορές (ποσοστό 0,1%) αφορούν τη συγκεκριμένη υποκατηγορία.

Θεματική κατηγορία:

3η Συνολικά 191 αναφορές συγκέντρωσε η θεματική κατηγορία την οποία ονομάσαμε **Αρχικά και Ονόματα** και στην οποία διακρίναμε δύο υποκατηγορίες:

3.1. Η πρώτη υποκατηγορία αφορά **Ερωτικές σχέσεις** και συγκέντρωσε 128 εγγραφές (6,2%). Άλλοτε μόνο με τη δήλωση των αρχικών τους ονομάτων «M + H», προς αποφυγήν προφανώς των αδιάκριτων βλεμμάτων, άλλοτε—πολύ πιο συχνά—οι πιο τολμηροί με την αναγραφή των βαφτιστικών τους «ΜΑΡΙΑ +

ΠΑΥΛΟΣ», και σε μία μόνο περίπτωση με πλήρη ονοματεπώνυμο οι μαθητές δηλώνουν τις μεταξύ τους ερωτικές σχέσεις, πραγματικές ή και επιθυμητές. Μάλιστα σε αρκετές περιπτώσεις αναγράφεται δίπλα στα ονόματα των οιο- νεί εραστών και μια ημερομηνία, προφανώς αυτή κατά την οποία άρχισε να υφίσταται η ερωτική σχέση «Βάσω + Μάκης = 17-6-00». Μερικές αξιοσημείωτες παρατηρήσεις μπο- ρούν να γίνουν όσο αφορά τη μορφολογία των ανωτέρω εγγραφών. Σε πολλές περιπτώ- σεις, για να μη υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι τα δύο ονόματα αναφέρονται σε εραστές, δίπλα στα ονόματα υπάρχει η λέξη love ή πιο συχνά ακόμη το αρχαϊκόλεξο L.F.E., το οποίο πρέπει να αποκρυπτογραφηθεί *love for ever* «αγάπη για πάντα», μια δήλωση με την οποία δίνεται υπόσχεση για παντοτινή αγάπη. Άλλο- τε πάλι η δήλωση της απόλυτης αφοσίωσης δεν είναι κρυπτογραφημένη και δεν αφήνει καμιά αμφιβολία: «Βα... + Πάνος, είσαι όλη μου η ζωή!, Σε λατρεύω μαρό μου!». Σε κάποι- ες περιπτώσεις ο έρωτας ίσως είναι το ζητού- μενο, όπως μάλλον δείχνουν οι εγγραφές όπως: «Μαρία + Θωδωρής = ?». Τέλος, ενδια- φέρον παρουσιάζουν οι «μοναχικοί εραστές», πβ Β + ? = L.F.E., οι οποίοι με το ερωτηματικό στο δεύτερο σκέλος του ερωτικού ζεύγους αναζητούν το «έτερόν τους ήμισυ», στο οποίο εκ των προτέρων δίνουν υπόσχεση για αιώνια αγάπη.

3.2. Η δεύτερη υποκατηγορία αφορά τις *Φιλικές σχέσεις* και συγκέντρωσε τις μισές αναφορές της πρώτης (63, 3,0%). Στις εγγραφές αυτές παρατηρείται μια ποικιλία ως προς τον αριθμό των φίλων (από 2 ως και 11, με μέσο όρο τους 2-3). Στις περισσότερες περιπτώσεις οι φίλοι/ες δηλώνουν πίστη για πάντα μέσα από το αρχι- κόλεξο BFFE, το οποίο πρέπει αποκρυπτογρα- φηθεί Be Friends For Ever «φίλοι/ες για πάντα»· μάλιστα σε κάποιους αυτό δεν είναι αρκετό και χρησιμοποιούν μια επαυξημένη παραλλαγή: B.F.F.E.A.E = Be Friends For Ever And Ever.

Θεματική κατηγορία:

411 Ενδιαφέρον παρουσιάζει η θεματική κατηγορία *Επικοινωνία*, που συγκέντρω- σε 219 εγγραφές (10,6%). Με σαφήνεια

μπορούν να διακριθούν δύο θεματικές υπο- κατηγορίες:

4.1. *ερωτική επικοινωνία* (67, 3,2%): εδώ μπο- ρούν να ενταχθούν μηνύματα αγάπης, απλά «Βασίλη σ' αγαπώ» ή και συνοδευμένα από θαυμασμό ή προτροπές και συμβουλές «Γλύ- κα μου σ' αγαπάω / Σ' αγαπώ, να προσέχεις». Σε κάποια απ' αυτά διακρίνεται απογοή- τευση λόγω ίσως μη ανταπόκρισης του τί- τρου αλλά και απορρασιωτικότητα να αντιμε- τωπιστεί η κατάσταση «Δεν θα σε πάρω τηλε- φωνο ούτε μήνυμα θα στείλω!. Πονάω, κλαίω και ξευτελιζομαι όπως γουστάρω, αλλά μόνη μου». Σε κάποια άλλα υπό τύπον εκμυστή- ρευσης δηλώνεται από απλή ως και αθερά- πευτη επιθυμία προς κάποιον ή κάποια, που προφανώς δεν ανταποκρίνεται: «Αν κάποια σε πληγώσει, μην κλάψεις και μη στεναχωρη- θείς. Σκέψου πως κάποια άλλη έχει ανάγκη το χαμόγελό σου ΕΙΩ!». Κάποιες φορές το μήνυμα βρίσκει άμεση την ανταπόκριση και αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς ανα- πτύσσεται πάνω στο θρανίο ένας διάλογος, τον οποίο μάλλον οι ανεπιθύμητοι δεν αντι- λαμβάνονται: «Στέργιο σε θέλω πολύ, είσαι ένας κούκλος. -Και εγώ ενδιαφέρομαι, πότε θα βρεθούμε;». Το θρανίο είναι μάλλον ένας χώρος όπου μπορεί ο μαθητής να εκδηλώσει το θαυμασμό του προς το πρόσωπο που τον ενδιαφέρει· το μήνυμα άλλοτε λαμβάνεται και άλλοτε μένει ανεπίδοτο -εν είδει εξομο- λογήσεως: «Είσαι κούκλος, γλύκας, πανήμορ- φος / Μην απορείς που σκέφτομαι πάλι εσένα. Μια τέτοια μου ξυπνά τα περιωμένα Μαρία + Θωδωρής = ?». Ακόμα και συγγνώμη μπορεί να ζητηθεί κανείς: «Λυπάμαι γιατί δε σου πρόσφε- ρα την αγάπη μου όταν τη χρειαζόσουνα. Μα τότε ήταν πολύ νωρίς και τώρα πολύ αργά».

4.2. Τη δεύτερη υποκατηγορία θεωρήσαμε ότι πρέπει να αποτελέσουν τα *γενικά μηνύματα* που ανταλλάσσουν οι μαθητές με πραγματι- κούς ή και φανταστικούς αποδέκτες. Έτσι λοιπόν καταγράψαμε 152 περιπτώσεις (7,3%), που θεωρήσαμε ότι ανήκουν σ' αυτή την κατηγορία. Στο εσωτερικό της διακρίνα- με οχτώ ομάδες εγγραφών: α) Κάποιοι δια- τυπώνουν *απειλές* προς τους αποδέκτες των μηνυμάτων τους, όπως «Να μην ξαναγράψετε

στο θρανίο μας γιατί θα σας βάλω να το γλείψετε!!!», β) Αρκετές φορές (εμείς εντοπίσαμε 22) αναπτύσσεται ένας ενδιαφέρων **διάλογος** ανάμεσα στους διάφορους γραφείς, οι οποίοι εναλλάσσονται στην ιδιοκτησία του θρανίου είτε σε καθημερινή βάση (αν το σχολείο λειτουργεί με βάρδιες) είτε από χρονιά σε χρονιά (αν τα θρανία δεν καθαριώθηκαν στο μεταξύ), π.χ. «Λιπάμια που στο λήω αλλά δεν έχω Στ... (όνομα καθηγήτριας) φρέτος. Χα! Χα! Αλλά και να την είχα, αφού κάθουμαι και γράφω στο θρανίο, σημαίνει ότι βαριέμαι. -Ξέρεις κανένα που να έχει Στ... και να μην βαριέται;», γ) Πολύ συχνά (42 φορές) γράφονται στο θρανίο κάποιες **διαπιστώσεις** είτε που γίνονται εκείνη τη στιγμή για πρόσωπο που βρίσκεται μέσα στην αίθουσα και πρέπει να απαθανατωτεί η στιγμή για να μην ξεχαστεί, είτε και γενικότερες, π.χ. «Το καλύτερο παιδί του σχολείου και πολύ ωραίος / Και γαμιά τις γκόμνες (Σάκης) / Πώς το δουλεύει το αγγλικό!». Έτσι το θρανίο αποκτά και το χαρακτήρα ενός προσωπικού ημερολογίου, όπου καταγράφει κανείς ό,τι θεωρεί ότι πρέπει να μείνει, για να το θυμάται ο ίδιος ή να το διαβάσουν και άλλοι, δ) Άλλοτε πάλι διατυπώνονται **γενικά ερωτήματα** στα οποία ίσως κάποιος περιμένουν απάντηση, ίσως όμως είναι και ρητορικά, π.χ. «Αύριο θα πάμε Εκκλησία. Φούστα θα φορέσεις; / Ποιος είναι ο Στράτος βρε φώνιο; / Έχεις σκεφτεί να κουρέψεις κοντό το μαλλί σου;». Το τελευταίο παράδειγμα μάλιστα μοιάζει με έμμεση προτροπή, ε) Ακόμα και **ευχές** μπορεί να βρει κανείς καταγεγραμμένες σε ένα θρανίο, π.χ. «Ρουφούκο περαστικά... / Σου εύχομαι να έχεις ό,τι θέλει η καρδιά σου και πάντα χαρούμενη. Αχ, και μην πάψεις ποτέ να πιστεύεις και να ελπίζεις ειδικά στα όνειρα. Αν θυμάσαι, στο είχα πει αυτό για το Nick και βγήκε αληθινό». Εδώ βέβαια οι αποδέκτες είναι συγκεκριμένοι και πολύ θα ήθελα να είχε καταγραφεί και η αντίδρασή τους, στ) Κάποιες φορές βρήκαμε **παρηγγελίες επιθυμίες** των γραφείων όπως «Σταμάτα να κάνεις πράξεις στο θρανίο ρε UFO / Στις 7 το Σάββατο στο Ελ Γκρέκο θα έχω μακριά μαλλιά, θα είμαι με μηχανάκι, θα φορώω γυαλιά και σκουλαρίκι. Θα περιμένω

στο μηχανάκι / Είμαι αριστερόχειρας. Μπορείς να γράφεις με το αριστερό;», ζ) Άλλοι σε μια ένδειξη «συναδελφικής αλληλεγγύης» δίνουν στους παραλήπτες των μηνυμάτων τους χρήσιμες πληροφορίες που αφορούν το σχολείο, π.χ. «Να κάνεις σκονάκι, στο άλλο τμήμα γράφανε / Την έκλεσε του Γιώργου την έχω», τέλος η) μια ομάδα μηνυμάτων αποτελούν οι **χαιρτισμοί**, όπως π.χ. «Γεια σου χοντρούλα και κακιά / Γεια σου Κατερίνα μου...».

Θεματική κατηγορία:

5.1 Οι **βρισιές** (123, 5,9%) αποτελούν μια θεματική κατηγορία που προβληματίζει αλλά και σοκάρει για την ευρηματικότητα, την ενημέρωση γύρω από σεξουαλικού κυρίως περιεχομένου γνώσεις, που δε θα περίμενε κανείς ίσως σ' αυτή την ηλικία να είναι γνωστές, αλλά και τα σεξουαλικά απωθημένα, που ίσως κρύβουν. Με κάθε επιφύλαξη για το δημοσιεύσιμο τέτοιων εκφράσεων, αλλά και με τη σκέψη ότι αυτά ίσως αποτελέσουν αντικείμενο ευρύτερου προβληματισμού και άλλων πιο ειδικών από μας στα θέματα αυτά, θα αναφέρουμε κάποιες – ίσως τις πιο αθώες. Διακρίναμε στην κατηγορία αυτή δύο θεματικές υποκατηγορίες:

5.1.1. Τις απλές βρισιές: Εδώ μπορούμε να διακρίνουμε μια ομάδα από βρισιές που αφορούν τη διανοητική κατάσταση του υβριζόμενου, π.χ. «**ΒΛΑΜΜΕΝΟ, ΗΛΙΘΙΟ, ΑΠΟΒΛΑΚΩΜΕΝΟ**» άλλες έχουν σχέση με την εξωτερική εμφάνισή τους, π.χ. «**Σαν τα παιδιά του Τσερνομπίλ είναι. Όταν ήταν μικρή την είχαν χτυπήσει καρφιά στη μούρη**» οι μούσες βέβαια (62 σε σύνολο 123) έχουν σεξουαλικό περιεχόμενο, από το πιο «αθώο»: «**Σας γαμώ όλους**» ως βρισιές που κοκκινίζει κανείς να τις διαβάσει ή να τις δημοσιεύει: «**Τι το γράφεις το όνομά σου, ρε πουτανάκι παντού!** / Αφού όλοι το ξέρουμε ότι είσαι πουτανάρα απ' το ότι το έχεις κάνει... / **ΒΛΑΤΟ ΚΙ ΑΛΛΟ -ΔΕΝ ΠΑΕΙ ΑΛΛΟ -ΚΛΕ ΣΥ ΜΙΚΡΟΥΤΣΙΚΟΣ ΕΙΣΑΙ!**». Σε κάποιες μάλιστα περιπτώσεις αναπτύσσεται ανεπιθύμητα και διάλογος μεταξύ των γραφείων. Μια τελευταία ομάδα από βρισιές είναι απλώς **χωδαίες**, ελληνικές ή και ξενόγλωσσες όπως: «**ΣΚΑΤΑΔΕΣ ΟΛΟΙ / same shit different day**».

5.2. Τα ροζ τηλέφωνα. Η υποκατηγορία αυτή περιλαμβάνει είτε «διαφημίσεις» για τις ερωτικές επιδόσεις των ίδιων των γραφένων ή κάποιων άλλων όπως «Τσμπούκια Η ΒΙΚΗ / Γλύρω με τις ώρες και δε χύνω», όπου συχνά αναπτύσσεται και διάλογος: «Ο Βάγγος, ο τέλειος, ο φρούλις!! Ψάχνεις έναν φρούλη ακόμα για τρελίτσες; Τηλ. 0937...» είτε διατύπωση ερωτικών επιθυμιών και προτιμήσεων «άντρας ψάχνει την απόλυτη sexy γυνή, για να πραγματοποιήσει τις σεξουαλικές επιθυμίες κατά προτίμηση κοκκινομάλες. Για πληροφορίες, Τηλ. ... Βουψάλι» είτε τέλος προσκαλούνται οι ενδιαφερόμενες (συνήθως) να τηλεφωνήσουν «Για τις δύσκολες ώρες μοναξιάς καλούνται όλες οι γυναίκες να τηλεφωνήσουν στο 0945 - ...».

Θεματική κατηγορία:

6η Το θρανίο ήταν παραδοσιακά και εξακολουθεί και σήμερα να είναι ο προνομιακός χώρος όπου οι μαθητές γράφουν τα «σκονάκια» τους, σημειώματα προσωπικά που τους είναι χρήσιμα στην περίπτωση διαγωνίσματος ή εξετάσεων. Μπορούμε λοιπόν εκεί να διακρίνουμε:

- α. αριθμητικές πράξεις ή μαθηματικές ταυτότητες που πρέπει να τις θυμούνται για κάθε περίπτωση.
- β. λέξεις που πρέπει να θυμούνται ή που δοκιμάζουν την ορθογραφία τους, για τον ίδιο λόγο, και
- γ. τα καθαυτό σκονάκια (66 τον αριθμό). Εκεί αντιγράφονται είτε με κρυπτογραφικό τρόπο είτε και συγκεκριμένα τμήματα ή και ολόκληρες παράγραφοι από μαθήματα που έχουν θεωρητικό πιο πολύ χαρακτήρα και περιλαμβάνουν δύσκολους ορισμούς. Έτσι την τιμητική τους έχουν τα μαθήματα της Πολιτικής Οικονομίας και της Κοινωνιολογίας, ακολουθούν τα Μαθηματικά και οι Φυσικές Επιστήμες και έπονται τα Θρησκευτικά και η Ιστορία.

Θεματική κατηγορία:

7η Μια ακόμα θεματική κατηγορία αφορά τα σλόγκαν που γράφουν οι μαθητές στα θρανία τους. Εδώ διακρίνουμε δύο υποκατηγορίες:

7.1. Τα Διαφημιστικά σλόγκαν (12, 0,6%), όπου

βρίσκει κανείς κείμενα από διαφημίσεις από τρόφιμα όπως «Όποιο κομμάτι της ζωής μου και να δω, πάντα ήσουν, ό,τι είχα πιο γλυκό», «Αν δεν είναι 'Tsakiris' δε λείει!!!» ή προϊόντα τεχνολογίας «NOKIA είναι επιλογή μου».

7.2. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον και συχνότητα παρουσιάζουν βέβαια οι Ατάκες (47, 2,3%). Εκεί διακρίνονται λαϊκές παροιμίες όπως «Στερνή μου γνώση να σ' είχα πρώτα», διάφορες ατάκες δανεισμένες από αλλού όπως: «Οι φθόβοι είναι παιδιά σου' όπου κι αν πας σ' ακολουθούν / Things will never be the same again», ή και εμπνεύσεις απ' ό,τι φαίνεται των ίδιων των μαθητών, οι οποίες και παρουσιάζουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον ως στοιχεία του λόγου, π.χ. «Σε θέλω σαν τρελός και έτσι γίνομαι καπνός / Μην αγαπήσεις πριν σ' αγαπήσουν, γιατί θα κλάψεις όταν σ' αφήσουν / Η ζωή είναι ωραία αλλά τα 'χει με άλλον!».

Θεματική κατηγορία:

8η Μια θεματική κατηγορία με εντυπωσιακή παρουσία είναι αυτή που αφορά τα Αθλητικά πράγματα. Διακρίνονται δύο σαφείς υποκατηγορίες.

8.1. Η πρώτη αφορά την αναγραφή αθλητικών ομάδων πάνω στα θρανία, μια πρακτική με πολύ μεγάλη συχνότητα (159 εγγραφές, 7,7%). Στις μισές απ' αυτές οι μαθητές περιορίζονται στην απλή αναγραφή της αγαπημένης τους ομάδας, ελληνικής ή ξένης, στη συντριπτική τους πλειοψηφία ομάδας ποδοσφαίρου. Ενδιαφέρον από γλωσσική πλευρά παρουσιάζει η επιλογή κάποιων μαθητών να γράψουν το όνομα της ομάδας τους και με ελληνικά αλλά και με λατινικά γράμματα, π.χ. «ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ / Olympiakos». Ίσως χωρίζεται και οι ίδιοι να το καταλαβαίνουν να θέλουν να δηλώσουν ότι η αγαπημένη τους ομάδα ξεπερνά τα σύνορα της χώρας μας, μια πρακτική που τη συναντήσαμε και σε ονόματα αγαπημένων ελλήνων τραγουδιστών. Σε ένα δεύτερο πιο προχωρημένο επίπεδο οι μαθητές εκφράζουν το θαυμασμό τους απέναντι στην αγαπημένη τους ομάδα. Αυτό γίνεται με διάφορες, γλωσσικές κυρίως, επιλογές: είτε με την προσθήκη απλώς της αθλητικής ιαχής «ολέ», π.χ. «ΠΑΟΚ ΟΛΕ», η οποία

μάλιστα κάποτε μπορεί να αποτελέσει και τμήμα του ίδιου του ονόματος της ομάδας, π.χ. «ΠΛΟΛΕ – ΠΛΟΛΕ – ΠΛΟΛΕ» είτε επαυξητικά και σωρευτικά με τη χρήση ενός ‘υποκοριστικού’, π.χ. «ΠΛΟΚ ΟΛΕ ΔΙΚΕΦΑΛΛΕ / ΘΡΥΛΟΣ ΟΛΕ / Πανάθα ΠΛΟ ΟΛΕ» είτε με τη δημιουργία μεγεθυντικού με τη βοήθεια της παραγωγικής κατάληξης -άρα, η οποία μάλιστα προστίθεται και σε ξένες ομάδες δημιουργώντας έτσι μια ενδιαφέρουσα κατηγορία παράγωγων ουσιαστικών, π.χ. «Αριανάρα ολέ! / ARIANARA / Manchestara ολέ» είτε, τέλος, με την προσθήκη δίπλα στο όνομα της ομάδας μαζί με όλα τα άλλα στοιχεία που αναφέραμε πιο πάνω μιας λέξης που από μόνη της αποικνεί αυτό το θυμασμό προς τη συγκεκριμένη ομάδα, π.χ. «ΑΕΚΑΡΑ Original / ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΑΡΗΣ / ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΟΣ – champion!». Ακόμα πιο προχωρημένη είναι η ομάδα των μαθητών που με το «κείμενο» τους πάνω στο θρανίο δηλώνουν εμπέσως ή και σαφώς την απόλυτη αφοσίωση στην ομάδα τους (46 εγγραφές). Αυτό δηλώνεται είτε φραστικά, όπως: «ΠΛΟ – ΤΡΕΛΑΙΝΟΜΑΙ / ΑΡΗΣ – ΘΡΗΣΚΕΙΑ – SUPER – 3 – / Παναθηναϊκός for ever!! / πάντα στη ζωή μου τρελαμένος ΠΛΟΚΑΡΑ ως το τέλος» είτε με την αναγραφή του γηπέδου ή της Θύρας των πιο μαχητικών οπαδών της εκάστοτε ομάδας, π.χ. «ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ / Τούμπα κλειστό / ΑΕΚ GATE original 21 / ΠΛΟ θρησκεία Θύρα 13 / GATE 4 SALONIKA ΠΛΟΚ».

8.2. Η δεύτερη υποκατηγορία αφορά τις βρισιές και τα **συνθήματα** που σχετίζονται με τις αθλητικές ομάδες. Θεωρήσαμε καλό τις βρισιές αυτές να τις ξεχωρίσουμε από τις άλλες, καθώς πιστεύουμε ότι έχουν άλλο χαρακτήρα, τελείως διαφορετικό από αυτό της 5ης θεματικής κατηγορίας. Οι βρισιές που σχετίζονται με τις αθλητικές ομάδες μπορούν να υποκατηγοριοποιηθούν ως εξής: μια μερίδα απ’ αυτές ξεκινάει από την υποτίμηση, την απαξίωση και την απουτροφή προς την κυρίως αντίπαλη ομάδα και έχουν σαφώς σεξουαλικό περιεχόμενο, π.χ. «ΗΟΥΤΑΝΕΣ ΠΛΟΚΤΖΗΔΕΣ / ΓΑΜΙΕΤΑΙ Ο ΓΑΥΡΟΣ, ΓΑΜΩ ΤΟ ΘΡΥΛΟ / Όλοι οι Αριανοί είναι Μαλάκες» σε μιαν άλλη δέ-

χνη να κυριαρχεί και να ξεχειλίζει ο θυμασμός προς την αγαπημένη ομάδα, ώστε μπροστά της πρέπει όλοι να υποκύνθουν, π.χ. «ΠΛΟΚΑΡΑ Σ’ ΑΓΑΠΩ ΚΑΙ ΠΑΝΤΟΥ Σ’ ΑΚΟΛΟΥΘΩ ΞΕΣΚΙΣΕ ΤΑ ΕΡΠΕΤΑ ΣΤΗ ΣΚΟΥΛΗ-ΚΟΦΩΛΙΑ» τέλος μια τρίτη μοιάζει σαν πολεμική ιαχρή και απειλή στον αντίπαλο, π.χ. «Κλείστε τα φώτα και ανύψτε τους φακούς. Απόψε θα ξεσκίσουμε τους ολυμπιακούς».

Θεματική κατηγορία:

9.1. Στη θεματική αυτή κατηγορία κατατάξαμε τα **στιχάκια** που γράφουν οι μαθητές πάνω στα θρανία, μια πρακτική η οποία καθώς φαίνεται από τα στατιστικά στοιχεία συγκεντρώνει τη μερίδα του λέοντος (514 εγγραφές, 24,8%). Στην κατηγορία αυτή μπορούμε να διακρίνουμε δύο υποκατηγορίες: Η πρώτη περιλαμβάνει **Στιχάκια τραγουδιών** (ολόκληρα τραγούδια, κάποιους στίχους ή μόνο τίτλους) από στιχουργήματα που έγραψαν άλλοι (348, ποσοστό 16,8%). Η δεύτερη αποτελείται από **επινοήσεις** των ίδιων των μαθητών (166, ποσοστό 8%).

9.1. Από τις 348 εγγραφές της πρώτης αυτής υποκατηγορίας οι 212 (ποσοστό 61%) είναι ελληνόγλωσσες ενώ οι 136 ξενόγλωσσες (ποσοστό 39%) –στη συντριπτική τους πλειοψηφία αγγλικές και ελάχιστες γερμανικές. Στις 149 περιπτώσεις οι μαθητές έγραψαν απλώς και μόνο τον τίτλο του αγαπημένου τους τραγουδιού, ενώ στις υπόλοιπες έγραψαν όλο ή πιο συχνά ένα μέρος του τραγουδιού και συνήθως το ρεφρέν, το οποίο τους αντιπροσώπευε καθώς φαίνεται πιο πολύ. Στη μεγάλη τους πλειοψηφία (196 στα 348) τα τραγούδια που βρίσκουμε γραμμένα στα θρανία έχουν περιεχόμενο ερωτικό, και ακολουθούν με αρκετά μεγάλη διαφορά τραγούδια με κοινωνικό, πολιτικό ή και επετειακό περιεχόμενο (π.χ. χριστουγεννιάτικα).

9.2. Αυτονόητα μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η δεύτερη υποκατηγορία, όπου συναντούμε στιχάκια ή και ολόκληρα ποιήματα που συνέγραψαν οι ίδιοι οι μαθητές. Από τις 166 εγγραφές αυτής της υποκατηγορίας οι 139 (ποσοστό 83,7%) είναι ελληνόγλωσσες και μόνο οι 24 ξενόγλωσσες. Μια ιδιαίτερα ενδια-

φέρουσα ομάδα, παρά τη χαμηλή τους συχνότητα, αποτελούν 3 εγγραφές όπου το κείμενο είναι μεικτό, ελληνοαγγλικό, π.χ. «*I had no βιάνα Before να σε γνωρίσω but now δε μπορώ for you να μη διακρύσω*». Και στην υποκατηγορία αυτή η μεγάλη πλειοψηφία των εγγραφών (103 στις 166) έχει ερωτικό περιεχόμενο. Αν δούμε πιο προσεκτικά τη θεματολογία αυτών των κειμένων, διαπιστώνουμε ότι στις 73 από τις 103 περιπτώσεις η αναφορά στον έρωτα γίνεται με τρόπο πολύ θετικό: οι μιμητές στα δικά τους κείμενα επιλέγουν να αναφερθούν με ιδιαίτερη στοργή και ζεστασιά στο πρόσωπο που αγαπούν ή απλώς να υμνήσουν τον έρωτα, π.χ. «*Ζωγράφισα την καρδιά μου γαλάζια ξέρεις γιατί; Για να πετάς στα σύννεφα όταν η γη σε βραίνει /Αγάπη είναι η θάλασσα με κύμα απαλό που έχει για βαρκούλα της τη λέξη Σ' ΑΓΑΠΩ / Αγάπη σημαίνει αξίζει, αγαπιέμαι σημαίνει ζω, Αγαπώ κι αγαπιέμαι σημαίνει αξίζει να ζω*». Ακόμα και στιχουργήματα που θυμίζουν μορφολογικά κρητικές μαντινάδες σκαρώνουν οι μιμητές για να υμνήσουν τον έρωτα: «*7 γιατροί μ' εξέτασαν και 3 μου πήραν αίμα και 4 μου είπαν πως αγαπώ εσένα*». Άλλοτε θέμα των μαθητών είναι ο ανεκπλήρωτος έρωτας και η απόρριψη από το πρόσωπο που αγαπούν ή κάποια δυσφορία που υπέκυψαν στον έρωτα και δεν του αντιτάθηκαν, π.χ. «*Ό,τι κάνεις μωρό μου σου κάνω και αυτό που σου κάνω τώρα πονάει... να δεις τι φραϊά που είναι αυτός που αγαπάς να σε περιφροει / Κάποτε σου ζήτησα ένα δώρο και εσύ μου χάρισες την καρδιά σου. Ξέχασες όμως ότι τα δώρα δεν τα παίρνουν πίσω /Εσύ που ξέρεις πόσο πολύ σ' αγάπησα φώναξέ το μου 1000 φορές. Έτσι για να μου θυμίσεις τη μαλακία μου*». Ο χωρισμός είναι επίσης ένα «αγαπημένο» θέμα των μαθητικών στιχουργημάτων. Τις περισσότερες φορές ο χωρισμός αυτός είναι ανεπιθύμητος και πονάει τους ερωτευμένους, οι οποίοι κάνουν τα πάντα για να ξαναβρεθούν μαζί, π.χ. «*Τα μακαρόνια του στρατού όλα θα τα ενώσω να κάνω σιδηρόδρομο να 'ρθω να σ' ανταμώσω*». Άλλες φορές ο ερωτευμένος «τραγουδάει» την απιστία της αγαπημένης του, π.χ. «*Όσο καιρό πίστεψα στο ψεύτικο ερωτά σου Ένα ταιγάρο ήμουνα στα χέρια τα δικά σου Κι ύστερα με*

παράτησες χωρίς να νιώσεις πόνο Στην τελευταία ρουφιξιά με πέταξες στο δρόμο». Άλλοτε πάλι –και μετά την απομάκρυνση και το χωρισμό– ο ένας απ' τους δυο εξακολουθεί να θέλει τον άλλο, π.χ. «*Όπου και να 'μαι θα σε ζητώ. Όπου και να 'μαι θα σε υγιμάει. Δικαιώμα σου να με ξεχάσεις. Δικαιώμα μου να σ' αγαπώ*». Ελάχιστες φορές στα κείμενα αυτά ο έρωτας έχει σεξουαλικό ή χυδαίο περιεχόμενο, μια παρατήρηση, η οποία έχει τη δική της αξία: «*Σε θέλω έτσι γυμνή σαν τη φωτιά /Don't make love in garden. Love is blind but neighbors aren't*», ή αντιμετωπίζεται με επιφυλακτικότητα και «ψυχραιμία»: «*Για κάθε άσκηση υπάρχει ένα άθροισμα. Για κάθε μέρα υπάρχει μια νύχτα. Για κάθε αγάπη υπάρχει πόνος /Μην Αγαπήσεις πριν σ' αγαπήσουν. Γιατί θα κλάψεις όταν σ' αφήσουν*». Μια μεγάλη, τέλος, ομάδα εγγραφών προσωπικού χαρακτήρα εκμέρους των μαθητών είναι αυτές στις οποίες διατυπώνουν φιλοσοφικές σκέψεις και αποφάνσεις ή απλώς «εξυμνάδες». Να ένα μικρό δείγμα: «*Τη φιλία να τη χαράξεις στην πέτρα μα να φρεσκάρεις το χάραγμα της κάθε τόσο. /Ποτέ μην κλάψεις και μην πονέσεις πολύ! Σκέψου πως και μετά την καταιγίδα Ακολουθεί ηλιοφάνεια! / Έπαθα τέτοιο ΣΟΚ την ημέρα που γεννήθηκα που έκανα ένα χρόνο να μιλήσω. Ευτυχώς που δε γεννήθηκα στη ΓΑΛΛΙΑ / Δεν ξέρω λέξη Γαλλικά*». Στην τελευταία αυτή περίπτωση θα μπορούσαμε να εντάξουμε και τις παρωδίες γνωστών στιχουργημάτων ή ποιημάτων, τα οποία προσαρμόζονται –κάπως ιερόσυλα θα μπορούσε να πει κανείς– στις ανάγκες της περιστασης, π.χ. «*Σε γνωρίζω απ' τη φανέλα, την ασπρόμαυρη στολή, σ' αγαπώ με τόση τρέλα όσο τίποτα στη γη. Σ' όποιο γήπεδο πηγαίνεις πάντα θα σ' ακολουθώ Μια ζωή θα το φωνάζω ΠΑΟΚΑΡΑ Σ' ΑΓΑΠΩ*».

Θεματική κατηγορία:

10η Η θεματική κατηγορία Graffiti περιλαμβάνει συμβολικές απεικονίσεις με συγκεκριμένη τεχνολογία, τις οποίες θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε και ως καλλιτεχνικές εκφράσεις των μαθητών. Η συγκεκριμένη επικοινωνιακή έκφραση εμφανίζεται με τη μορφή μόδας και περιλαμβάνει συνήθως ονόματα και συμβολισμούς.

11η Θεματική κατηγορία:
Μόλις σε 24 αναφορές (ποσοστό 1,2%) απασχόλησαν τους μαθητές θέμα-
τα που έχουν να κάνουν με την **Πολιτική**,
γεγονός που όπως προείπαμε και στην υποκα-
τηγορία 2.στ δηλώνει την απαξίωση των μαθη-
τών για τέτοια θέματα. Αν και το δείγμα είναι
εξαιρετικά ιοχνό, νομίζουμε ότι καταγράφον-
ται κάποιες τάσεις αξιοσημείωτες: το ένα
τέταρτο από τις αναφορές αυτές αφορούν
γενικά πολιτικά ζητήματα όπως η Χούντα και
το ΝΑΤΟ, το άλλο τέταρτο εξακοινοβουλευτι-
κές οργανώσεις και τάσεις, ενώ πολύ περιορι-
σμένες σε συχνότητα υπήρξαν οι αναφορές
στα γνωστά κοινοβουλευτικά κόμματα.

12η Θεματική κατηγορία:
Τα **Μ.Μ.Ε.** συγκέντρωσαν 48 αναφο-
ρές των παιδιών (ποσοστό 2,3%). Τις
επιλογές αυτές μοιράζονται σχεδόν ισο-
ποσα μεταξύ τους τα τηλεοπτικά ή ραδιοφω-
νικά κανάλια, το Internet, ο κινηματογράφος
και τα σήριαλ των τηλεοπτικών σταθμών.

13η Θεματική κατηγορία:
Στη θεματική αυτή κατηγορία οι
μαθητές κατέγραψαν τις προτιμήσεις
τους σε **μάγκες** κατά κύριο λόγο αυτοκι-
νήτων και μοτοσυκλετών και δευτερευόντως
άλλων προϊόντων, όπως καλλυντικά.

8. Τελικές παρατηρήσεις

Οι μαθητές επικοινωνούν, δηλώνουν
στοιχεία την ταυτότητάς τους, ερωτούνται,
θαυμάζουν πρόσωπα και ομάδες, κάνουν
σκονάκια, εκφράζονται με στίχους τρα-
γουδιών, βρίζουν και θυμούνται σημαντικές
ημερομηνίες της ζωής τους. Επιστρέφουν
τη φαντασία τους, εκδηλώνουν τα συναισθη-
ματά τους, δοκιμάζουν τη δημιουργικότητά
τους, αγαπούν και μισούν. Αναζητούν τρό-

πους και πεδία έκφρασης μέσα στην «κατα-
πίεση» της σχολικής καθημερινότητας.

Το θρανίο είναι ο σιωπηλός μάρτυρας
όλων αυτών των εκφραστικών τους προσπα-
θειών. Μοιάζει με το πεδίο εξάσκησης των
επικοινωνιακών τους δεξιοτήτων και πρακτι-
κών. Εξάλλου είναι ο χώρος που τον θεωρούν
δικό τους μέσα στο «αριλόξενο» για πολλούς
σχολείο και θέλουν να αφήσουν επάνω του
την προσωπική τους σφραγίδα. Το θρανίο
μετατρέπεται σε μια συναισθηματική αποθή-
κη, όπου συγκεντρώνουν όλα τα μόνιμα και
τα παροδικά στοιχεία της προσωπικότητάς
τους και του συναισθηματικού τους κόσμου.

Η καταγραφή που επιχειρήσαμε κατέδει-
ξε τους τρόπους με τους οποίους επικοινων-
νούν οι μαθητές μεταξύ τους, τα ηρωικά
πρότυπα που έχουν πλάσει, την εμμονή τους
σε σύμβολα και πρόσωπα και όλα αυτά τα
στοιχεία που συγκροτούν την κουλτούρα
τους. Μια κουλτούρα που μοιάζει να έχει
δύο όψεις: τη νεανική κουλτούρα με τους
συμβολισμούς και τα επικοινωνιακά της
πρότυπα και τη μαθητική υποκουλτούρα,
δηλαδή όλα εκείνα τα στοιχεία που ανα-
πτύσσονται, σχηματοποιούν και σχηματο-
ποιούνται από τη μαθητική ιδιότητα των
συγγραφέων και διακοσμητών των θρανίων.

Το πρώτο στάδιο της έρευνάς μας πα-
ρουσιάζει το τι γράφουν οι μαθητές στα θρανία
τους και πώς το γράφουν. Το δυσκολότερο στά-
διο ακολουθεί, αφού θα πρέπει να εξετάσουμε
γιατί το γράφουν. Πάντως, αυτά τα δείγματα
γραφής αποτελούν ζωντανές απεικονίσεις του
κόσμου των μαθητών, της εφηβείας τους και
όλων εκείνων των στοιχείων που συνθέτουν
την ταυτότητα και την κουλτούρα τους. Και τα
στοιχεία αυτά θα πρέπει να τα γνωρίζουμε, να
τα μελετήσουμε και να τα σεβόμαστε, αν
θέλουμε να είμαστε δάσκαλοι που θα αντλούμε
την πνοή μας και την τέχνη της διδασκαλίας
μας μέσα από τους ίδιους τους μαθητές μας. □

22 χρόνια «Σύγχρονη Εκπαίδευση»

και...

η "περίπετεια" συνεχίζεται...